

Бекітемін:

№2 « Айгөлек » бөбекжай- бақшасы МКҚК

 меңгерушісі Т.Ж.Жармагамбетова

«Әдебі ертегі» ертегі терапиясы

Дайындаған әдіскер: А.Панина

2024ж

Ертегілер баланың рухани өмірінің қажетті элементі болып табылады. Ғажайыптар мен сиқырлар әлеміне енген бала өзінің жан дүниесінің тереңдігіне сүңгиді, онда қақтығыс пайда болады — ол өсіп келе жатқандықтан, оны эмоциялардың бүкіл ауқымы басып алады.

Ертегілер ішкі өмірді қозғалысқа келтіреді және бұл әсіресе ол шатастырып, қысылып немесе бұрышқа айдалғанда маңызды. Ертегі «ілемектер мен бұрандаларды майлайды», адреналинді қоздырады, тығырықтан шығудың жолын көрсетеді, ішкі дүниенің махаббат пен білімге, әділдік пен келісімге жол ашады.

Бала тәрбиесімен айналысқан ата-бабаларымыз оларға қызықты әңгімелер айтты. Құқық бұзушы баланы жазалауға асықпай, олар оқиғаның мәнін ашатын оқиғаны жүргізді және көптеген әдет-ғұрыптар балаларды «қиындықтардан» қорғады, өмір сүруге үйретті.

Ертегі әлемі баладан белсенді, жан-жақты дамыған қиялды, қауіп пен шытырман оқиғадан қорықпай, еркін әрекет етуді, импровизациялауды талап етеді. Осының бәріне қол жеткізу үшін балаға көптеген ертегілер мен ата-ананың ертегіге деген ізгі көзқарасы және ертегілер әлеміне тұрақты «саяхат» қажет.

Баланың ертегілерді қаншалықты мұқият тыңдайтынын байқадыңыз ба? Ал неге? Өйткені ертегі еш нәрсеге үйретпей, ешнәрсе талап етпей, баламен жұмбақ әңгіме жүргізеді, ол арқылы әр түрлі жағдайдағы мінез-құлық үлгілерін, таңдау үлгілерін жеткізеді, қорқыныш сезімін бастан кешіруге мүмкіндік береді және жақсылықтың міндетті түрде жеңетініне үміт береді. Ол балаға әлемге басқа біреудің көзімен — батырдың көзімен қарауға көмектеседі, жанашырлыққа үйретеді.

Ертегінің арқасында бала өмір жолының қиын екенін, оның қарапайым және тегіс емес екенін түсінеді; әрбір сынақ күшті болуға көмектеседі; ең қымбатты еңбекпен табады, ал оңай және тегін алынған нәрсе де солай тез жоғалып кетуі мүмкін. Ертегі дұрыс таңдау жасауға парасатты ақыл емес, сүйетін жүрек көмектесетінін меңзейді және ол жақсылық әрқашан жеңеді, ал әділдік дәрежі күшке қарағанда тиімдірек деп болжайды.

Ертегі баланы оқуға, өзін және қоршаған әлемді тануға үйретеді. Балаларға арналған ертегімен кездесу — ең үлкен қажеттілік және қуаныш көзі. Осыдан бірнеше жыл бұрын адамзат тарихындағы практикалық психологияның ең көне әдісі және қазіргі ғылыми тәжірибедегі ең жас әдістердің бірі ертегі терапиясының қайта жандануы кездейсоқ болмаса керек.

Ертегі терапиясы — адамның рухани болмысына сәйкес келетін тәрбие жүйесі.

Қазіргі таңда ең өзекті, тиімді әдістердің бірі – ертегі терапиясы әдісі. Жаксы ескі әңгімелер. Бұл қарапайым және қысқа әңгімелер ешқашан сәннен кетпейді, оның себебі, баланың ғажайыпқа ықыласпен сенуі және осы әңгімелердегі қызықты сәттерді іздеуге ұмтылуы ғана емес, сонымен қатар баланың таңғажайып және әртүрлі тәрбиелік рөлі. Бізді қоршаған әлем қалай өзгерсе де, сиқырдың сиқыры, бұл әдеби шығармалардың қарапайым және кең тілі, оларға тән даналық мектеп жасына дейінгі балалардың жеке басының дамуы мен қалыптасуының маңызды құрамдас бөліктері болып қала береді. Ертегі жанды жанашырлыққа, мейірімділікке, сүйіспеншілікке тәрбиелеуге көмектеседі.

Мектеп жасына дейінгі баланың дамуындағы эмоционалды-еріктік сфера мәселесі бүгінгі күні өте өзекті, ол адамның жеке басының құрылысы өмір бойы қаланып, эмоционалдық даму мен тәрбие қайта құрылатын іргетасы болып табылатын. Эмоциялар балалардың өмірінде маңызды рөл атқарады: олар шындықты қабылдауға және оған жауап беруге көмектеседі.

Мектепке дейінгі жастағы бала өз тәжірибесінен аз хабардар және оны тудыратын себептерді әрқашан түсіне бермейді. Ол жиі стресске, эмоционалдық реакциялармен қиындықтарға жауап береді — ашу, реніш, қорқыныш.

Психологтар балалық шақта болатын танымдық әрекеттегі барлық өзгерістер баланың жеке басының эмоционалды-еріктік сферасының терең өзгерістерімен байланысты болуы керек деп есептейді. Эмоциялар барлық психикалық процестерге әсер етеді: қабылдау, түйсік, есте сақтау, зейін, ойлау, елестету, сонымен қатар ерікті процестер.

Заманауи ғылыми дәлелдер балалық шақтағы позитивті бағытталған эмоционалды тәжірибенің нәтижесі – әлемге деген сенім, ашықтық, ынтымақтастыққа ынталылық – өзін-өзі позитивті жүзеге асыруға, өсіп келе жатқан тұлғаға негіз болатынын сенімді түрде көрсетеді. Сондықтан эмоционалдық-еріктік сферадағы кемшіліктерді қалыптастыру және түзету баланы тәрбиелеу мен дамытудың маңызды, бірінші кезектегі міндеттерінің бірі ретінде қарастырылуы керек.

Ертегі терапиясы психологиялық әдіс ретінде балалармен жұмыс жасауда өзіндік жас шектеулерін қояды: балада шынайыдан ерекшеленетін ертегі шындығы бар екендігі туралы нақты түсінік болуы керек. Әдетте, мұндай ерекшелеу дағдысы балада 3,5-4 жаста қалыптасады, дегенмен, әрине, әрбір нақты жағдайда баланың дамуының жеке ерекшеліктерін ескеру қажет.

Ертегі терапиясының әртүрлі әдістерін біріктіре отырып, әр балаға ересек өмірде кездесетін көптеген жағдайлардан өтуге көмектесуге болады. Және оның дүниетанымы мен әлеммен және басқа адамдармен әрекеттесу тәсілдерін айтарлықтай кеңейтеді.

Ертегіні оқудан басқа ертегі терапиясын ұйымдастыруда қолдануға болатын кең таралған мүмкіндіктер бар. Ертегі мотиві бойынша сурет салу — естігенді бекітуге, кейіпкерлерді сызба түрінде елестетуге мүмкіндік береді. Сурет салу барысында бала өзін бос сезініп, еркін ассоциацияларға ерік береді. Өйткені, көбіне сөзбен жеткізе алмағанын қағаз бетіне еркін сала алады.

3-4 жастағы балаларға қандай ертегілерді таңдау керек?

Бұл жаста бала эмоциясын дұрыс айтуға үйренеді, сөздік қорын байытады. Сондықтан ертегіні мәнерлеп оқуға тырысыңыз: интонацияны өзгертіңіз, кейіпкерлердің эмоцияларын олардың бет-әлпеті мен ым-ишарасымен көрсетіңіз. Бала сізді бақылап, тәжірибеден үйренеді.

3-4 жас аралығындағы балаларды жануарлармен ертегілер қызықтырады: «Қызыл телпек», «Үш торай», «Бауырсақ».

Баланы ертегіге көбірек сіңіру үшін бірнеше амалдарды қолданыңыз:

- 1) Ертегіні рөлдерге бөліп оқу — әр түрлі дауыспен.
- 2) Ойыншықтармен қимыл жасау.
- 3) Кітаптағы түрлі-түсті суреттерді көрсету.
- 4) Оқып болған соң, ертегі кейіпкерлерінің суретін салу немесе мүсіндеу.
- 5) Сұрақтар қойыңыз.